

Razvoj djeteta u kontekstu istospolnog suroditeljstva

Blažević, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:571069>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Iva Blažević

RAZVOJ DJETETA U KONTEKSTU ISTOSPOLNOG SURODITELJSTVA

ZAVRŠNI RAD

Prof. dr. sc. Ninoslava Pećnik

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Poimanje „normalne“ obitelji	3
3.	Zakonodavstvo i položaj istospolnih parova u Hrvatskoj.....	4
3.1.	Načini ostvarivanja roditeljstva za istospolne parove	5
4.	Istospolne obitelji	6
4.1.	Istospolne majčinske i očinske obitelji.....	7
5.	Istraživanja razvoj djece u istospolnim obiteljima	7
5.1.	New Family Structures Study (NFSS) – istraživanje Marka Regnerusa	9
5.2.	Istraživanja ishoda u području psihosocijalnog razvoja	11
5.3.	Obrazovni ishodi i kognitivni razvoj.....	13
5.4.	Spolni razvoj	14
5.5.	Rizična ponašanja djece istospolnih roditelja.....	15
6.	Stigmatizacija i diskriminacija istospolnih obitelji.....	16
7.	Zaključak.....	18
	Literatura	19

Razvoj djeteta u kontekstu istospolnog suroditeljstva

Sažetak:

Istospolno roditeljstvo tema je kojom se posljednjih desetljeća sve više okupira znanstveni diskurs, ali i širu javnost. U Hrvatskoj je ova problematika dosegla vrhunac 2022. godine kada je po prvi puta istospolnom paru bilo odobreno zeleno svjetlo za pokretanje postupka posvajanja. Oponenti istospolnog roditeljstva najčešće smatraju kako roditelji istog spola negativno utječu na razvoj i dobrobit djece, što se ovim radom koji nudi pregled brojnih istraživanja povezanih s utjecajem istospolnog roditeljstva na socijalni, psihološki, akademski i spolni razvoj djece, dokazalo kao pogrešno. Gotovo svi rezultati istraživanja posljednjih 20 godina sugeriraju kako na razvoj djece utječe funkcioniranje obitelji, a ne seksualna orijentacija roditelja.

Ključne riječi: *istospolno roditeljstvo, djeca, razvoj, dobrobit, seksualna orijentacija*

Child Development in the Context of Same-Sex Co-Parenting

Abstract:

Same-sex parenting has been a topic increasingly discussed in scientific discourse and the broader public over the past few decades. In Croatia, this issue reached a peak in 2022 when, for the first time, a same-sex couple was granted the green light to initiate the adoption process. Opponents of same-sex parenting often believe that same-sex parents negatively impact the development and well-being of children. However, this paper, which offers an overview of numerous studies related to the impact of same-sex parenting on the social, psychological, academic, and gender development of children, proves this belief to be incorrect. Almost all research results from the last 20 years suggest that it is family functioning, not the sexual orientation of the parents, that influences children's development.

Keywords: *same-sex parenting, children, development, well-being, sexual orientation*

Izjava o autorstvu rada

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad: Razvoj djeteta u kontekstu istospolnog suroditeljstva i da sam njegov autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Iva Blažević

Datum: 9.9.2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Iva Blažević pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Iva Blažević

1. Uvod

Posljednjih desetljeća u Hrvatskoj i svijetu pod sve je većim povećalom utjecaj seksualne orijentacije roditelja na razvoj i dobrobit djece. Nizozemska je bila prva zemlja koja je prepoznala važnost pridavanja prava istospolnim parovima redefinirajući brak kao zajednicu dvije osobe neovisno o spolu i dopustila im posvajanje djece, dok je Hrvatskoj odobrenje za posvajanje djece istospolnim parovima bilo omogućeno tek 2022. godine (Saez, 2011.). Osobe istoga spola u nastojanju da postanu roditelji, na tom putu ne susreću se samo s osudom i diskriminatornim stavom društva, već i s mnogim pravnim te restriktivskim regulativama. Primjerice, Zakon o pomognutoj oplodnji u Hrvatskoj ne spominje imaju li dvije žene koje žive u istospolnoj zajednici pravo na pomognutu oplodnju ili ga nemaju, a muškim partnerima je to pravo automatski uskraćeno budući da eksplicitno navodi isključivo samo žene (Kutleša i Škvorc, 2017.).

Proučavajući literaturu, dolazi se do zaključka kako se veći fokus stavlja na istospolne obitelji s dvjema majkama, nego li obitelji gdje dva oca odgajaju dijete, u tom kontekstu također se na neki način može govoriti o pristranosti ili diskriminaciji muškaraca kao potencijalnih roditelja. Protivnici istospolnog roditeljstva uvijek će pronaći nekolicinu argumenata zbog kojih takvu strukturu roditeljstva ne smatraju adekvatnim i poželjnim, a Clark (2001) je navela najčešće razloge zbog kojih pojedinci ne podržavaju istospolno roditeljstvo. Najzastupljeniji su da im Biblija nalaže kako je homoseksualno roditeljstvo grijeh, da je to neprirodno, da su roditelji istoga spola sebični zbog ignoriranja najboljeg interesa djeteta, da djeci u takvim obiteljima nedostaje odgovarajući uzor, da su djeca u tim obiteljima maltretirana te da odrastaju u homoseksualce.

Istraživanje Marka Regnerusa (2012) sugeriralo je kako istospolno roditeljstvo ima mnoge negativne reperkusije na odrastanje djece odgajane u istospolnom kućanstvu u odnosu na djecu iz heteroseksualnih netaknutih obitelji, no njegovi nalazi izazvali su mnoštvo kritika u znanstvenoj i neznanstvenoj zajednici, a brojni autori pozabavili su

se demantiranjem njegovih rezultata pa je tako Wood (2013) u svom radu implicitno naveo elemente Regnerusovog istraživanja koji metodološki nisu ispravni.

Sve širim popisom zemalja u kojima je dopušteno posvajanje djece istospolnim partnerima, postaje i sve širi popis istraživanja koja se bave pitanjem utjecaja na djecu usmjeravajući se na ispitivanje glavnih područja života djeteta, kao što su: socijalni razvoj, psihološki razvoj, kognitivni razvoj, akademski uspjeh te seksualni identitet, a cilj je obično ukazati na činjenicu da na odgoj djeteta ne utječe seksualna orijentacija roditelja, već stil roditeljskog odgoja. Za svaki od navedenih aspekta kojima se istraživači najčešće bave, u ovome radu ponuđeni su nalazi brojnih istraživanja kako bi se stekao što validniji dojam u stvarnu povezanost roditeljske seksualne orijentacije i razvoja djeteta. Za socijalni razvoj djece temeljem istraživanja prikazanih u ovom radu može se reći da je najveći prediktor emocionalne i socijalne prilagodbe funkcioniranje obitelji, a ne kao što mnogi protivnici istospolnog roditeljstva smatraju, seksualna orijentacija roditelja. Također je i za psihološki, akademski i spolni razvoj utvrđeno da nema značajne razlike u prilagodbi djece prema seksualnoj orijentaciji roditelja.

2. Poimanje „normalne“ obitelji

Nerijetko se nuklearna, odnosno jezgrovita ili tradicionalna obitelj definira kao bračna zajednica dvije odrasle osobe i njihove djece (Jančić i sur., 2019.). Međutim, prema Goldingu (2006) definicija nuklearne obitelji obuhvatila je šira i različitija shvaćanja. Suvremenije definicije jezgrovite obitelji podrazumijevaju jednoroditeljske obitelji, novoformirane obitelji nakon razvoda, obitelji s biološkom ili posvojenom djecom, višegeneracijske obitelji, udomiteljske obitelji, a zasigurno najkontroverznije poimanje odnosi se na istospolne obitelji (Patrčević, 2020.).

Obitelj, kao jedna od najdugovječnijih institucija ujedno je i prva životna skupina kojoj pojedinci pripadaju nakon rođenja. Definicije obitelji, kao i subjektivne percepcije iste, mnogobrojne su. Štalekar (2020) obitelj definira kao organizirani koherentni sustav determiniran svojom strukturom. Strukture obitelji su mnogobrojne, ali neovisno o strukturi, svaku obitelj obilježava uzajamno zadovoljenje emocionalnih i fizičkih potreba te osiguravanje socioekonomskih uvjeta za zadovoljavajući život (Štalekar, 2020.).

Većina razmišljanja i stavova o istospolnim obiteljima utemeljeni su na pretpostavkama i ukorijenjenim stereotipima, a istospolni parovi suočavaju se sa stigmatizacijom i nepodržavanjem na različitim poljima života (Bulaja i sur., god. nepoznata). Je li opravdano stajalište da su „normalne“ obitelji samo one koje se sastoje od majke, oca i njihove djece ili znanost i provedena istraživanja ukazuju na drugačiju stvarnost, pitanje je koje će se detaljnije razrađivati kroz ostatak rada.

U davnoj Antičkoj Grčkoj homoseksualnost muških i ženskih osoba bila je prihvaćena, a u Rimskom Carstvu društvo je osuđivalo homoseksualnost, ali ne i kažnjavalo, dok je u srednjem vijeku homoseksualnost bila zakonski kažnjavana. 19. stoljeće može se promatrati kao svojevrsna prekretnica po pitanju homoseksualnosti. Javljaju se prvi aktivistički pokreti, inicijative otpora protiv osuđivanja homoseksualaca od strane društva i vlasti. Ujedno, homoseksualnost postaje i interesom znanosti, poglavito psihijatrije. Zahvaljujući sve brojnijim kampanjama seksualnih reformista i nizu skandala koji su homoseksualnim osobama omogućili da dođu u vidokrug jeftinih

tabloida te zajedničke dodirne točke kao grupa, homoseksualne osobe sve su više krenule jačati svoj identitet (Zorica, 2016.).

3. Zakonodavstvo i položaj istospolnih parova u Hrvatskoj

U Hrvatskoj, prava LGBT osoba sve su više prepoznata i uvažavana. Zakonom o istospolnim zajednicama, donesenom 2003. godine, uređuje se pojam istospolne zajednice i pravni učinci postojanja iste (NN 116/2003.). Kaznenim zakonom se zločin iz mržnje prema spolnoj orijentaciji ili rodnom identitetu pojedinca klasificira kao kazneno djelo (NN 36/2024.). Zakon o suzbijanju diskriminacije prepoznaje spolnu orijentaciju kao jednu od osnova temeljem koje je diskriminacija zabranjena (NN 112/12.). Na posljertku, Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola uređuje životno partnerstvo osoba istoga spola, načela, sklapanje i prestanak životnog partnerstva te njihove pravne učinke (NN 98/19.). Odlukom Visokog upravnog suda od 2022. godine, istospolnim parovima je dozvoljeno pristupiti postupku za posvajanje djece.

U devedesetima još uvijek nije bilo javnih rasprava o homoseksualnosti i seksualnim manjinama, ali se treba uzeti u obzir ratno stanje koje je zaustavilo napredovanje homoseksualnih prava, ali i izmijenilo dotadašnje pozitivne trendove (Čemežar i Mikulin, 2017., prema Vučković Juroš, 2015.). S obzirom na utjecaj kojeg Europska unija ima na svoje zemlje članice, vidljivost LGBT zajednice u Hrvatskoj postala je veća, a zakonska zaštita šira. LGBT teme su postale sve vidljivije nakon 2000. godine te polarizirale hrvatsko društvo unutar dvije već dobro poznate struje – ljevice i desnice, tj. liberalne opcije i one konzervativne. Specifičnost konzervativne snage je slijeđenje katoličkih načela i tradicionalnih vrijednosti, stoga ne začuđuje da su inicirali referendum o ustavnoj definiciji braka u Hrvatskoj kojim je brak definiran kao isključivo zajednica muškarca i žene (Čemežar i Mikulin, 2017.).

3.1. Načini ostvarivanja roditeljstva za istospolne parove

Postoje različiti načini temeljem kojih homoseksualni parovi mogu postati roditelji. Kroz prošlost, najučestaliji način postanka istospolnim roditeljem bio je da jedan par već ima dijete iz prethodnog heteroseksualnog odnosa koje se pridružuje njihovoj obitelji u kontekstu istospolne veze. Danas, uslijed neprekidnog razvoja znanosti i tehnologije, istospolnim parovima znatno su se proširile mogućnosti temeljem kojih mogu postati roditelji. Uz posvajanje ili sustav udomljavanja, način ostvarivanja roditeljstva je i putem reproduktivnih tehnologija, kao što su surogat majčinstvo ili umjetna oplodnja (Farr i Tornello, 2016.). Doduše, Zakon o medicinski pomognutoj oplodnji (NN 86/12) propisuje da pravo na pomognutu oplodnju imaju bračni i izvanbračni parovi te poslovno sposobne žene koje ne žive u braku, izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici, a surogatstvo kao jedan od načina dobivanja djece, u Zakonu nije niti spomenut, čime se u Hrvatskoj automatski smanjuju mogućnosti istospolnim parovima u nastojanju da postanu roditelji (Petrčević i Enečić, 2020.).

Za istospolne parove, postupak postajanja roditeljima dakako predstavlja izazove na više razina, od potencijalnih pravnih zabrana države do velikih životnih odluka koje se, u slučaju dviju majki, odnose na odluku o tome koja će roditi dijete, tko će biti donor muških jajnih stanica te hoće li on i kakvu ulogu imati u životu djeteta (Farr i Tornello, 2016.). Još jedan problem odnosi se na diskriminacija istospolne zajednice dvaju muškaraca u odnosu na istospolnu zajednicu dviju žena. Naime, Zakon o pomognutoj oplodnji ne spominje imaju li dvije žene koje žive u istospolnoj zajednici pravo na pomognutu oplodnju ili ga nemaju, a muškim partnerima se to pravo automatski uskraćuje budući da eksplicitno navodi isključivo samo žene (Kutleša i Škvorc, 2017.).

4. Istospolne obitelji

Nizozemska je bila prva zemlja koja je redefinirala brak kao zajednicu dviju osoba bez obzira na njihov spol i istospolnim parovima dopustila posvajanje djece. Premda još uvijek postoje zemlje u kojima se kriminalizira seksualni odnos između dvije odrasle osobe istoga spola, nekolicina zemalja ipak dopušta istospolnim parovima sklapanje braka i zasnivanje obitelji. Klasificiranje braka kao zajednice dviju osoba bez obzira na njihov spol fenomen je dvadeset prvog stoljeća, a reguliranje istospolnih zajednica trend je koji je započeo već ranije, potkraj dvadesetog stoljeća. Kroz zakonske izmjene i sudske revizije, mnoge su zemlje istospolnim parovima dodijelile povlastice i prava koja su tradicionalno povezana s brakom. Iako ima više zemalja koje ne priznaju nikakva prava istospolnim parovima nego zemalja koje priznaju, broj onih koje odaju neki oblik priznanja istospolnim parovima, povećava se (Saez, 2011.).

Kao što je to diljem svijeta sve prihvatljivije, pojam obitelji više nije sinonim samo za nuklearnu obitelj, već podrazumijeva sve obiteljske strukture uključujući i kućanstva istospolnih roditelja i njihove djece. Već spomenuti Zakon o istospolnim zajednicama, istospolnu zajednicu definira kao zajednicu dviju osoba istoga spola koje nisu u braku, izvanbračnoj ili drugoj istospolnoj zajednici, a koja traje najmanje tri godine i temelji se na načelima ravnopravnosti partnera, međusobnog poštovanja i pomaganja te emotivnoj vezanosti partnera (NN 116/2003.).

Prema Hereku (2011) obitelji čiji su članovi istospolni parovi razlikuju se od konvencionalnih i tradicionalnih obitelji po tome što se suočavaju s brojnim društvenopravnim, ekonomskim i kulturnim izazovima koji proizlaze iz stalne stigmatizacije homoseksualnosti u društvu i isključivanja istospolnih parova iz pravne regulative (Hopkins i sur., 2013.).

4.1. Istospolne majčinske i očinske obitelji

Dennis i Erdos (1993) lezbijke majke prikazali su kao sebične individue koje ugrožavaju dugoročnu stabilnost obitelji i društva u cjelini (Almack, 2002.). Mogućnosti roditeljstva za žene proširile su se sve većim razvojem reproduktivnih tehnologija koje su omogućile začecje i izvan heteroseksualnih parova. U mnogim je zemljama upravo iz tog razloga pitanje istospolnog braka i istospolnih parova koji postaju roditelji postalo suvremena briga. Žene koje odluče postati majkama zajedno sa svojom istospolnom partnericom, od početka se susreću s diskriminatornim pristupom društva i mnogobrojnim izazovima. Prema Mazeyu (2008) potencijalne majke lezbijke se bore s nebrojenim pravnim problemima, problemima u kontekstu zdravlja te izvršenja umjetne oplodnje. Naravno, s mnoštvom poteškoća na putu za postajanje roditeljem, susreću se i homoseksualni očevi, ali se znanstvena literatura većinski oslanja na teškoće na koje nailaze žene, s obzirom na njihovu mogućnost reprodukcije i poteškoće s njom.

Nakon analize medijskog sadržaja i provedenih šest fokus grupa sa studentima, Clark (2001) je došla do najčešćih argumenata zbog kojih pojedinci ne podržavaju istospolno roditeljstvo, a najzastupljeniji su da im Biblija nalaže kako je homoseksualno roditeljstvo grijeh, da je takvo roditeljstvo neprirodno, da su roditelji istoga spola sebični zbog ignoriranja najboljeg interesa djeteta, da djeci u takvim obiteljima nedostaje odgovarajući uzor, da su djeca u tim obiteljima maltretirana te da odrastaju u homoseksualce.

5. Istraživanja razvoj djece u istospolnim obiteljima

Pitanje odgoja djece u istospolnim obiteljima tema je kojoj se sve više pridaje pažnja. U Hrvatskoj je ova tema zaokupila medijski prostor nakon nastojanja homoseksualnog para da posvoji djecu što je prvo rezultiralo odbijanjem Centra za socijalnu skrb, ali je

priča dobila drugačiji obrat nakon što je 2022. godine Visoki upravni sud donio odluku koja se temelji na tome da istospolni parovi mogu zajedno pristupiti procjeni za posvojitelje te pritom ne smiju biti diskriminirani temeljem seksualne orijentacije.

Najčešći argument protivnika istospolnog roditeljstva je da djeca nužno trebaju roditelje različitog spola te da je to neophodan preduvjet za optimalno odrastanje. Znanstvena literatura s druge strane nudi drugačije gledište potkrijepljeno konkretnim pokazateljima. Prema Ritenhouseu (2011) djeca odgajana u cjelovitim obiteljima nalaze se u prednosti od djece odgajane u jednoroditeljskoj i ne postoje indikacije da bi dva roditelja trebala biti različitog spola što ukazuje na to da na razvojne rizike ne utječe struktura obitelji već obiteljski procesi, privrženost te kvaliteta roditeljstva na relaciji roditelj-dijete (Petrčević i Enečić, 2020.).

Rezultati istraživanja Crowla i suradnika (2008) ukazuju na to da su homoseksualni roditelji u prosjeku pokazali bolje odnose s djecom od heteroseksualnih roditelja te seksualna orijentacija roditelja nije bila povezana s odnosima između roditelja i djece prema rezultatima iskaza djece (Tasker, 2010.).

U istraživanju Bosa i suradnika (2018) nisu pronađene značajnije razlike u bilo kojoj procjeni psihološke dobrobiti djece u obiteljima s roditeljima ženskog istog spola i muškog istog spola u odnosu na obitelji s roditeljima različitog spola. Postoje nebrojena istraživanja kojima se potvrđuju opisani slučajevi, a to je da ne postoje razlike u razvojnim aspektima djece koja su odgajana u istospolnim obiteljima u odnosu na ona koju su odgajala ženska majka i muški otac.

Budući da je tema odgoja djece u istospolnim obiteljima postala sve prisutnija, postavlja se i pitanje kakav utjecaj njihovog odgoja na dobrobit i razvoj djece. Ujedno, u mnogim je zemljama, uključujući i Hrvatsku, dozvoljeno posvajanje djece istospolnim partnerima, stoga ne začuđuje činjenica da se i znanost zainteresirala oko ove kontroverzne tematike. Istraživanja su najčešće usmjerena na ispitivanje glavnih područja života djeteta, kao što su: socijalni razvoj, psihološki razvoj, kognitivni razvoj, akademski uspjeh te seksualni identitet, a cilj je obično ukazati na činjenicu da na odgoj djeteta ne utječe seksualna orijentacija roditelja, već stil roditeljskog odgoja.

5.1. New Family Structures Study (NFSS) – istraživanje Marka Regnerusa

Kada je riječ o dobrobiti djece ovisno o strukturi obitelji u kojoj su odgajani, bilo bi nepošteno ne spomenuti istraživanje sociologa Marka Regnerusa iz 2011. godine koje je izazvalo mnogo polemika, kontroverzi i kritika od strane zagovornika istospolnog roditeljstva. Usporedio je kako mladi odrasli ljudi iz različitih obiteljskih sredina prolaze prema 40 različitih društvenih, emocionalnih i relacijskih ishoda. Točnije, fokus je bio na usporedbi djece čiji roditelji imaju istospolnu vezu s drugom ženom ili muškarcem i s još uvijek netaknutim heteroseksualnim vjenčanim roditeljima. Regnerus je koristio nacionalno reprezentativne podatke prikupljene od velikog uzorka mladih američkih odraslih osoba, konkretno 2988 Amerikanaca u dobi od 18 do 39 godina (uključujući 175 onih koji su izjavili da je njihova majka imala istospolnu ljubavnu vezu i 73 onih koji su isto rekli za svog oca).

Među onima koji su rekli da je njihova majka imala istospolnu vezu, 91% je izjavilo da je živjelo sa svojom majkom dok je ona bila u romantičnoj vezi, a 57% je reklo da je živjelo sa svojom majkom i njezinim partnerom barem 4 mjeseca u nekom trenutku prije toga. Do 18. godine manji udio (23%) reklo je da su proveli najmanje 3 godine živeći u istom kućanstvu s romantičnim partnerom svoje majke.

Međutim, među onima koji su rekli da je njihov otac imao istospolnu vezu, 42% je izjavilo da je živjelo s njim dok je bio u istospolnoj romantičnoj vezi, a 23% je izjavilo da je živjelo s njim i njegovom partnericom najmanje 4 mjeseca (ali manje od 2% je reklo da su proveli najmanje 3 godine zajedno u istom kućanstvu).

Djeca homoseksualnog oca bila su statistički sklonija primanju javne pomoći tijekom odrastanja, nedavno su razmišljala o samoubojstvu, prijavila spolno prenosivu infekciju, doživjeli su prisilni seks i manje je vjerojatno da će se samoidentificirati kao potpuni heteroseksualci. Isto tako, izvijestili o skromnijim obrazovnim postignućima, manjoj bliskosti sa svojom biološkom majkom, većoj depresiji, nižim rezultatima o trenutnoj kvaliteti (romantične) veze i misle da je njihova sadašnja romantična veza sve češće u problemima.

Pokazalo se da mlađa-odrasla djeca žena koje su imale lezbijsku vezu lošije prolaze u pogledu akademskog uspjeha, negativnog utjecaja izvorne obitelji, depresije, navode lošije fizičko zdravlje i manje prihode kućanstva nego ispitanici iz još uvijek netaknutih bioloških obitelji te češće smatraju da je njihova trenutna ljubavna veza u problemima. Djeca homoseksualnih majki prijavila su statistički veću upotrebu marihuane, češće pušenje, češće gledanje televizije, više puta su bila uhićena, više su se izjašnjavali krivima za prekršaje koji nisu lakši te prijavljuju veći broj i ženskih i muških spolnih partnera nego među ispitanicima koji dolaze iz netaknutih heteroseksualnih obitelji.

Prema Regnerusu (2012) njegova namjera nije potkopavanje istospolnog roditeljstva, ali tvrdi da posljednjih 10 godina akademski diskurs o homoseksualnim i lezbijskim roditeljima sugerira da postoji malo ili ništa o njima što bi moglo biti negativno povezano s razvojem djeteta te niz stvari koje bi mogle biti pozitivne. Međutim, rezultati analize koji su navedeni, dokumentiraju brojne, dosljedne razlike među mladim odraslim osobama koje su prijavile lezbijsko ponašanje majke (i u manjoj mjeri, homoseksualno ponašanje oca) prije 18. godine.

Nakon objave istraživanja, Regnerus je postao meta kritičara i od strane mnogih, njegovo je istraživanje postalo upitne valjanosti. Znanstvenici mu najčešće zamjeraju to što su se u uzorku nalazile većinski nestabilne homoseksualne muške i ženske veze te da je uzorak istospolnih veza bio nereprezentativan, s obzirom na to da je pronašao samo dva slučaja djece koja su živjela sa svojim majkama i svojim partnericama u neprekinutom trajanju u dobi od jedne do osamnaest godina. Kritiziraju se i razlike između njegovog uzorka i američkog popisa stanovništva, popis pokazuje veći postotak djece koja se odgajaju u kućanstvima s dva odrasla muškarca ili dvije odrasle žene nego što je prikazano u Regnerusovom uzorku (Wood, 2013.).

5.2. Istraživanja ishoda u području psihosocijalnog razvoja

Prema Fedewu i Clarku (2012) nema značajnije razlike u socijalnoj prilagodbi u prvom razredu djece odgajane od strane heteroseksualnih ili homoseksualnih roditelja. Na temelju istraživanja Wainwrighta i Pattersona (2008) broj, podrška i kvaliteta vršnjačkih odnosa slični su slični za tinejdžere koji žive u obiteljima s roditeljima ženskog istog spola i onih koji žive s roditeljima različitog spola. Istraživanjem Gattrella i Bossa (2010) utvrđeno je da su adolescenti roditelja istog spola imali manje socijalnih problema od nacionalno reprezentativnog uzorka američke mladeži iste dobi (Manning i sur., 2014.).

Lick i suradnici (2012) proveli su istraživanje na uzorku od 91 ljudi odgojenih u istospolnim obiteljima s ciljem utvrđivanja utječe li socijalna klima na dobrobit djece homoseksualnih roditelja i utvrđeno je da svi ispitanici iskazuju pozitivnu psihološku prilagodbu, kao i da njihov socijalni razvoj nije pogrešan ili zanemaren u bilo kojem aspektu.

Wainright, Russell i Patterson (2004) pronašli su neznatne razlike u psihološkoj prilagodbi, procesima u obitelji i odnosima te romantičnoj privlačnosti između djece istospolnih i heteroseksualnih parova. Na tragu tim rezultatima, Wainright i Patterson (2008) nisu identificirali značajnu vezu između odnosa s vršnjacima i strukture obitelji, niti značajnu povezanost između izvješća vršnjaka o društvenom funkcioniranju i strukturi obitelji. Obje studije su otkrile da je kvaliteta interakcije adolescent-roditelj, briga uz koju su odrasli i poštovanje vršnjaka povezani sa društvenim funkcioniranjem i psihološkom prilagodbom, a ne sa seksualnom orijentacijom roditelja. Također su utvrdili da uključenost u aktivnosti s majkom predviđa popularnost djece i brojnost prijatelja (Munoz-Martinez, 2016.).

Može se zaključiti da su istraživanja koja su se bavila socio-emocionalnim razvojem djece istospolnih roditelja, pokazala da je najveći prediktor emocionalne i socijalne prilagodbe funkcioniranje obitelji, a ne kao što mnogi protivnici istospolnog roditeljstva smatraju, seksualna orijentacija roditelja.

Nalazi Wainrighta i suradnika (2004) upućuju to da adolescenti iz obitelji ženskih istospolnih parova i parova različitog spola imaju slične rezultate u simptomima depresije i samopoštovanja te prema Van Gelderenu i suradnicima (2012b), ispitanici odgajani u istospolnim obiteljima i usporedna skupina ispitanika s heteroseksualnim roditeljima pokazuju slične rezultate na pozitivnim aspektima psihološke prilagodbe (Manning i sur., 2014.). Na najbolji razvojni interes djeteta ne utječe seksualna orijentacija roditelja, a Baiocco i suradnici (2013) utvrdili su da djeca iz istospolnih obitelji imaju izgrađene neupadljive odnose sa svojim vršnjacima te nemaju razvijenije emocionalne i psihološke poteškoće u odnosu na djecu heteroseksualnih roditelja. Također zaključuju i da roditeljska spolna orijentacija ne utječe na psihosocijalnu dobrobit djece, emocionalnu regulaciju te odnose s vršnjacima (Petrčević i Enečić, 2020). U svom istraživanju, Crowl i suradnici (2008) utvrdili su da nema značajne razlike u psihološkoj prilagodbi djece prema seksualnoj orijentaciji roditelja.

Goldberg i Smith (2013) proveli su istraživanje usmjereno na prediktore psihološke prilagodbe rano posvojene djece. Uzorak je obuhvaćao 40 ženskih istospolnih parova, 35 muških istospolnih i 45 heteroseksualnih parova koji su posvojili svoju djecu. Pokazalo se da su nedostatak roditeljske pripreme za posvojenje, depresivni simptomi očitovani kod roditelja te sukobi između roditelja povezani s internaliziranim i eksternaliziranim simptomima kod djece. Dokazano je da se ishodi prilagodbe djece nisu razlikovali ovisno o tipu obitelji, čime se može zaključiti da istospolni parovi imaju jednake mogućnosti i predispozicije za zadovoljenje prilagodbe posvojenog djeteta, kao i heteroseksualni roditelji (Goldberg i Smith, 2013.).

Sociodemografski faktori važan su čimbenik koji, pored svega, utječe na dobrobit djece, poglavito prihvodi unutar obitelji, urbanost ili ruralnost mjesta stanovanja te roditeljsko obrazovanje. Pokazalo se da razlike u dječjim ishodima između homoseksualnih i heteroseksualnih parova nisu statistički značajne (Žderić, 2020; prema Potter i Potter, 2007.). Isto tako, Potter i Potter (2007) pokazali su da djeca u netradicionalnim obiteljskim strukturama, u što spadaju djeca istospolnih roditelja, u globalu iskazuju lošije rezultate na skalama psihološkog blagostanja od vršnjaka u obiteljima s dva biološka vjenčana roditelja, ali nakon uključivanja varijable obiteljske

promjene i tranzicije, psihološko blagostanje djece homoseksualnih parova više se nije statistički značajno razlikovalo od blagostanja njihovih vršnjaka koji odrastaju u heteroseksualnim obiteljima (Žderić, 2020.).

Zašto bi seksualna orijentacija roditelja uopće bila u fokusu i smatrala se prediktorom dobrobiti djece? Tobin i McNair (2009) kao odlučujuće čimbenike za ostvarenje dječje dobrobiti navode snažnu želju za roditeljstvom te tople i podražavajuće odnose (Pennings, 2011.). Često se prihod roditelja i zlostavljanje roditelja u djetinjstvu percipiraju kao ključni čimbenici pri ostvarenju dječje dobrobiti, a Pennings (2011) zaključuje da čak i ako se pretpostavi da djeca odgajana u homoseksualnim obiteljima trpe neke nedostatke, ne može se razumno tvrditi da su rizici jednako visoki kao rizici povezani sa siromaštvom i roditeljskim zlostavljanjem u djetinjstvu.

5.3. Obrazovni ishodi i kognitivni razvoj

Akademski uspjeh klasificira se kao izrazito važna komponenta djetinjstva i adolescencije o kojoj ovise mnogi kasniji životni uspjesi. Potter (2012) je koristio podatke iz longitudinalnog istraživanja provedenog kroz sedam godina na uzorku od više od 20 000 djece te nastojao pružiti uvid u povezanost između obitelji istospolnih roditelja i ishoda djece. Akademski uspjeh mjereno je pomoću dječjih rezultata matematičkog ocjenjivanja, a rezultati su ukazali na to da su djeca u obiteljima s istospolnim roditeljima postigla niži rezultat od svojih vršnjaka u vjenčanim kućanstvima s dva biološka roditelja, ali razlika nije bila značajna.

Kabatek i Perales (2021) svojim su istraživanjem podržali ideju da u društveno-političkim okruženjima koja su okarakterizira visokom razinom zakonodavne ili javne potpore, djeca u obiteljima s roditeljima istog spola prolaze barem jednako dobro kao i djeca u obiteljima s roditeljima različitog spola. Wainright i suradnici (2004) ispitivali su povezanost između tipa obitelji (homoseksualne i heteroseksualne) i psihosocijalne prilagodbe, školskih rezultata, romantične privlačnosti te ponašanja adolescenata. Ustanovilo se da su adolescenti, prema mjerama psihosocijalne prilagodbe i školskih

rezultata, dobro funkcionirali, a njihova prilagodba nije bila povezana s time jesu li odgajani u istospolnoj ili heteroseksualnoj obitelji.

Istraživanjem su se uspoređivali problemi kognitivnog razvoja i ponašanja 2, 12 i 24 mjeseca nakon smještaja 82 visokorizične djece posvojene iz udomiteljskih obitelji u heteroseksualnim, homoseksualnim ili lezbijskim kućanstvima. Pokazalo se kako su djeca u oba tipa kućanstva pokazala značajan napredak u kognitivnom razvoju i zadržala slične razine problema u ponašanju tijekom vremena, unatoč tome što su homoseksualni roditelji odgajali djecu s višim razinama rizika prije samog posvojenja. Prema rezultatima, visokorizična djeca pokazuju slične obrasce razvoja tijekom vremena u heteroseksualnim te homoseksualnim i lezbijskim posvojenim kućanstvima (Lavner i sur., 2012.).

5.4. Spolni razvoj

Proučavajući literaturu, lako je doći do zaključka da je spolni razvoj u središtu rasprava o razvojnim ishodima djece odgajane u istospolnim obiteljima (Petrčević i Enečić, 2020.). Vezano uz spolno odgovorno ponašanje, Manning i suradnici (2014) upućuju da je korištenje kontracepcije niže u obiteljima s istospolnim roditeljima nego što su to prijavili adolescenti iz heteroseksualnih obitelji. Gato i Fontaine (2013) ispitivali su stavove studenata i pokazalo se da su sudionici smatrali kako dijete koje je usvojio heteroseksualni par ima veću vjerojatnost da stekne heteroseksualnu orijentaciju nego dijete koje je usvojio lezbijski ili gay par. Isto tako, sudionici su mišljenja da djevojčica koju je usvojio lezbijski par ima manje šanse da postane heteroseksualna, nego dječak u njejoj situaciji. Na isti način, sudionici su smatrali da dječak kojeg je usvojio homoseksualni par ima manje šanse da postane heteroseksualac nego djevojčica u njegovoj situaciji.

Istraživanjem kojim se nastojala ispitati povezanost između seksualne orijentacije roditelja i ishoda djece, utvrđeno je da ne postoji značajna razlika u seksualnim

preferencijama djece između djece koju su odgajali istospolni i heteroseksualni roditelji, kao i da nema značajne razlike za preferenciju rodnog identiteta (Crowl i sur., 2008.).

Bos i Sandfort (2010) uspoređivali su rodni identitet, očekivanu buduću heteroseksualnu ljubavnu vezu i psihosocijalnu prilagodbu djece u lezbijskim i heteroseksualnim obiteljima te razlikuje li se povezanosti između ovih aspekata među tipovima obitelji. Djeca u majčinskim obiteljima osjećala su manji roditeljski pritisak u vidu prilagode rodnim stereotipima, manja je bila vjerojatnost da će vlastiti spol doživjeti kao superioran te su djeca manje sigurna u ulaz u heteroseksualnu vezu. Nisu pronađene razlike u psihosocijalnoj prilagodbi, a zadovoljstvo i očekivana buduća heteroseksualna ljubavna veza bili su značajni prediktori psihosocijalne prilagodbe u oba tipa obitelji.

5.5. Rizična ponašanja djece istospolnih roditelja

Istraživanjem Wainright i Patterson (2006) se nastojala ispitati povezanost između tipa obitelji (istospolnih roditelja naspram roditelja različitog spola) te upotrebe supstanci, delinkvencije i viktimizacije adolescenata. U uzorku je bilo 44 adolescenata koji žive sa ženskim istospolnim parovima i 44 adolescenata koji žive s parovima različitih spolova. Pokazalo se da se adolescenti istospolnih roditelja nisu značajno razlikovali od podudarne skupine adolescenata koji žive s heteroseksualnim roditeljima. Također, nije pronađena značajna razlika u problemima koji proizlaze iz upotrebe alkohola ili droga (veze i fizički problemi, rizična upotreba alkohola i droga te seks pod utjecajem alkohola ili droga) ovisno o strukturi obitelji iz kojih adolescenti dolaze. Analize također nisu pokazale razliku u delinkventnom ponašanju adolescenata između djece istospolnih parova i djece usporednih obitelji čiji su roditelji heteroseksualni parovi. Isto tako, nije pronađena razlika u iskustvima adolescenata kao žrtava ili svjedoka nasilja ovisno o strukturi obitelji.

Utvrđeno je da je kvaliteta obiteljskih odnosa značajno povezana s mnogim ishodima u adolescenciji, a ne obiteljska struktura. Konzumacija duhana kod adolescenata povezana je s roditeljskim izvješćima o kvaliteti odnosa između roditelja i adolescenata i s izvješćima adolescenata o brizi od strane odraslih i vršnjaka. Dječaci su prijavili više viktimizacije nego djevojčice, a razlike između tipa obitelji i prediktorskih varijabli nisu bile značajne. Konačno, izvještaji adolescenata o procesima u obitelji i odnosima kao što su kvaliteta odnosa roditelj-dijete i skrb odraslih i vršnjaka bili su povezani s nekoliko mjera ishoda adolescenata i bili su bolji prediktori rizičnog ponašanja adolescenata nego struktura obitelji i spol adolescenta (Wainright i Patterson, 2006.).

6. Stigmatizacija i diskriminacija istospolnih obitelji

Život homoseksualnih obitelji povezan je s kroničnim socijalnim stresom, što ne začuđuje s obzirom na pripadnost stigmatiziranoj i marginaliziranoj socijalnoj skupini. Temeljem prikaza brojnih istraživanja koja idu u korist tvrdnji da istospolni roditelji nemaju lošiji utjecaj na razvoj djece od heteroseksualnih roditelja, djeca i istospolni roditelji nerijetko razmišljaju o tome kome će i na koji način predstaviti svoj život, imajući na umu potencijalnu stigmatizacijsku reakciju (Petrčević i Enečić, 2020.). Hoće li se i koliko dobro dijete nositi s predrasudama u društvu, ovisi o dobi djeteta, procjeni djeteta koliko je spolna orijentacija roditelja vidljiva, koliko se identificiraju s osjećajem roditelja da je drugačiji te o tome žive li s ocem ili majkom istospolne orijentacije (Tasker, 2005., prema Petrčević i Enečić, 2020.).

Osim što diskriminacija i stigmatizacija predstavljaju veliki teret za osobu, posredno zabrinutost roditelja oko negativnih stavova o njihovoj obitelji u društvu se može prenijeti i na dijete. U uzorku lezbijki koje su postale roditelji putem pomognute oplodnje, jedna petina žena opisala je da je doživjela neki oblik homofobije u procesu začeca svoje djece (Goldberg, 2006., prema Farr i Tornello, 2016.). Isto tako, dokazano je da istospolni roditelji ne doživljavaju stigmatizaciju samo od zdravstvenih djelatnika, već i od istospolnih parova bez djece te obitelji i prijatelja. Utvrđeno je da

iskustva stigmatizacije negativno utječu na mentalno zdravlje i dobrobit istospolnih parova, a da dobra društvena podrška može spriječiti ta negativna iskustva (Goldberg i Smith, 2011., prema Farr i Tornello, 2016.).

Gershon, Tschann i Jemerin (1999) proveli su istraživanje na 76 adolescenata u dobi od 11 do 18 godina koji su živjeli u heteroseksualnim obiteljima prije nego li su roditelji raskinuli, a majke osnovale istospolne veze. Cilj istraživanja je bio utvrditi utjecaj percipirane stigmatizacije na dobrobit djece te se utvrdilo da djeca koja percipiraju stavove drugih prema istospolnom roditeljstvu kao negativne imaju niže samopouzdanje, što utječe na druge faktore kao što su socijalna prihvaćenost, percepcija vlastite vrijednosti, ponašanje te zabrinutost vezanih uz fizički izgled i bliska prijateljstva (Petrčević i Enečić, 2020.).

Poznato je kako je studentska populacija u dobi od 18 do sredine dvadesetih godina zanimljiva za istraživanje gorućih društvenih pitanja pa je 2012. i 2013. godine u Hrvatskoj provedeno istraživanje na uzorku od 1 551 studenata/ica heteroseksualne orijentacije kojim su se ispitivali stavovi prema različitim pravima gejeva i lezbijki. Pravo na sklapanje braka homoseksualnim parovima omogućilo bi 28% studenata, a pravo na posvajanje djece je najmanje podržano, oko 20% u slučaju gejeva i 25% u slučaju lezbijki. Međutim, postotak raste kada se radi o posvajanju biološkog djeteta partnera/ice koje bi 28% sudionika/ca omogućilo gejevima, a 38% lezbijkama. Pravo lezbijki na medicinski potpomognutu oplodnju omogućilo bi 38% sudionika. Dok manjina sudionika smatra da bi homoseksualni parovi trebali imati prava u vidu posvajanja djece, ipak postoji visok postotak (preko 75%) onih koji smatraju da bi trebali imati jednaku mogućnost konkuriranja na radnim mjestima i pravu na posjećivanje partnera/ice u bolnici kao i članovi uže obitelji (Huić i Kamenov, 2015.).

7. Zaključak

Iako je Mark Regnerus (2012) sugerirao da je neopravdano govoriti o tome da djeca istospolnih roditelja imaju iste ili bolje razvojne ishode od djece heteroseksualnih parova, ovim radom koji nudi pregled istraživanja donosi se zaključak da se ipak može govoriti o tome da razvoj djece ne ovisi nužno o seksualnoj orijentaciji roditelja. Istraživanja koja su se bavila ispitivanjem socio-emocionalne komponente, upućuju na to da je najveći faktor socijalne prilagodbe djece upravo način na koji obitelj funkcionira, a ne njena struktura.

Petrčević i Enečić (2020) donose pregled istraživanja koja objašnjavaju kako nema povezanosti između spolne orijentacije roditelja i psihološke dobrobiti djece. Akademski uspjeh je važna komponenta života koja nekada determinira kasnije uspjehe i postignuća, a rezultati istraživanja koja su proučavala ovu komponentu pokazuju kako djeca istospolnih i heteroseksualnih roditelja po ovom pitanju slično prolaze, a Potter (2012) je identificirao da djeca u obiteljima s istospolnim roditeljima postižu niži rezultat od svojih vršnjaka u vjenčanim kućanstvima s dva biološka roditelja, ali razlika nije bila značajna. Čest argument protivnika istospolnog roditeljstva je taj da će djeca odrasti u homoseksualce, međutim istraživanja prikazana u ovom radu ukazuju na to da ni na ovom polju nema značajne razlike između djece istospolnih i heteroseksualnih roditelja.

Istospolno roditeljstvo često se nalazi na meti kritika, diskriminatornog ponašanja i stigmatizacije što zasigurno negativno utječe na integritet homoseksualnih skupina u društvo, a posredan negativan utjecaj očituje se i na njihovoj djeci. Dakle, jedino negativno u kontekstu ove teme što je pronađeno je stav društva prema takvoj strukturi obitelji i stereotip da je za učinkoviti odgoj djece potrebno dvoje roditelja različitog spola.

Socijalni radnici, kao zagovaratelji promjene i boljitka u društvu mogu značajno doprinijeti unapređenju kvalitete života istospolnih obitelji, promoviranju njihove jednakosti i integracije u društvo. Oni bi trebali predstavljati glavni sustav podrške roditeljima, promovirati njihova prava i težiti stvaranju inkluzivnog društva koje prepoznaje benefite istospolnog roditeljstva.

Literatura

Almack, K. (2002). *Women parenting together: motherhood and family life in same sex relationships* (Doctoral dissertation, University of Nottingham).

Bos, H. M., Kuyper, L., i Gartrell, N. K. (2018). A population-based comparison of female and male same-sex parent and different-sex parent households. *Family Process*, 57(1), 148-164.

Bos, H., i Sandfort, T. G. (2010). Children's gender identity in lesbian and heterosexual two-parent families. *Sex roles*, 62, 114-126.

Bulaja, A., Petrinjak, I. B., i Lovretin, M. M. (god. nepoznata) Izazovi i percepcije roditeljstva netradicionalnih obitelji suvremenog doba. *Perspektiva djeteta za održivu budućnost*, 179.

Clarke, V. (2001). What about the children? Arguments against lesbian and gay parenting. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 24, No. 5, pp. 555-570). Pergamon.

Crowl, A., Ahn, S., i Baker, J. (2008). A meta-analysis of developmental outcomes for children of same-sex and heterosexual parents. *Journal of GLBT family studies*, 4(3), 385-407.

Čemažar, S. A. i Mikulin, T. (2017). Europeizacija kao (ne)prijateljica: razvoj LGBT pokreta u Hrvatskoj. *Mali Levijatan*, 4(1).

Farr, R. H. i Tornello, S. L. (2016). The transition to parenthood and early child development in families with same-sex parents. *Journal of birth and parent education*, 3(3), 17-22.

Gato, J., & Fontaine, A. M. (2013). Anticipation of the sexual and gender development of children adopted by same-sex couples. *International Journal of Psychology*, 48(3), 244-253.

Goldberg, A. E., i Smith, J. Z. (2013). Predictors of psychological adjustment in early placed adopted children with lesbian, gay, and heterosexual parents. *Journal of Family Psychology*, 27(3), 431.

Hopkins, J. J., Sorensen, A., i Taylor, V. (2013). Same-Sex Couples, Families, and Marriage: Embracing and Resisting Heteronormativity 1. *Sociology Compass*, 7(2), 97-110.

Huić, A., Jugović, I. i Kamenov, Ž. (2015). Stavovi studenata o pravima osoba homoseksualne orijentacije. *Revija za socijalnu politiku*, 22 (2), 219-244.

Jančić, A., Jurišić, K., i Lončarić, A. (2019). Postmoderna i promjene u braku i obitelji. *Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek*, 3(3.), 163-163.

Kabátek, J., i Perales, F. (2021). Academic achievement of children in same-and different-sex-parented families: a population-level analysis of linked administrative data from the Netherlands. *Demography*, 58(2), 393-418.

Kutleša, M., i Škvorc, M. (2017). Etički izazovi reproduktivne medicine i Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji u kontekstu istospolnih zajednica. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 15(1), 101-116.

Lavner, J. A., Waterman, J., i Peplau, L. A. (2012). Can gay and lesbian parents promote healthy development in high-risk children adopted from foster care?. *American Journal of Orthopsychiatry*, 82(4), 465.

Lick, D. J., Tornello, S. L., Riskind, R. G., Schmidt, K. M., i Patterson, C. J. (2012). Social climate for sexual minorities predicts well-being among heterosexual offspring of lesbian and gay parents. *Sexuality research and social policy*, 9, 99 - 112.

Manning, W. D., Fetro, M. N., i Lamidi, E. (2014). Child well-being in same-sex parent families: Review of research prepared for American Sociological Association Amicus Brief. *Population research and policy review*, 33, 485-502.

Mezey, N.J. (2008). *New Choices, New Families: How Lesbians Decide about Motherhood*. Baltimore: Johns Hopkins University.

Muñoz-Martínez, A. M. (2016). Socio-emotional development of children of same-sex parents: achievements and future lines of research. *Perspectivas en Psicología*, 12.

Patrčević, S., i Ernečić, M. (2020). Razvoj djece u istospolnim obiteljima—činjenice, predrasude i uloga društva. *Ljetopis Socijalnog Rada/Annual of Social Work*, 27(3).

Pennings, G. (2011). Evaluating the welfare of the child in same-sex families. *Human Reproduction*, 26(7), 1609-1615.

Potter, D. (2012). Same-sex parent families and children's academic achievement. *Journal of Marriage and Family*, 74(3), 556-571.

Regnerus, M. (2012). How different are the adult children of parents who have same-sex relationships? Findings from the New Family Structures Study. *Social science research*, 41(4), 752-770.

Saez, M. (2011). Same-Sex Marriage, Same-Sex Cohabitation, and Same-Sex Families around the World: Why 'Same'Is So Different Book reviews/Comptes rendus/Buchbesprechungen. *European Review of Private Law*, 19(5).

Štalekar, V. (2010). Dinamika obitelji i prvi teorijski koncepti. *Medicina Fluminensis: Medicina Fluminensis*, 46(3), 242-246.

Tasker, F. (2010). Same-sex parenting and child development: Reviewing the contribution of parental gender. *Journal of Marriage and Family*, 72(1), 35-40.

Zorica, L. (2016). Povijesni prikaz homoseksualnih osoba kao marginalizirane skupine. *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, 8(8), 2-15.

Žderić, L. (2020). Dobrobit djece istospolnih roditelja. *Psychē: Časopis studenata psihologije*, 3(1), 15-25.

Wainright, J. L., i Patterson, C. J. (2006). Delinquency, victimization, and substance use among adolescents with female same-sex parents. *Journal of Family Psychology*, 20(3), 526.

Wainright, J. L., Russell, S. T., & Patterson, C. J. (2004). Psychosocial adjustment, school outcomes, and romantic relationships of adolescents with same-sex parents. *Child development*, 75(6), 1886-1898.

Wood, P. (2013). The Campaign to Discredit Regnerus and the Assault on Peer Review. *Academic Questions*, 26(2).

Pravni izvori

Kazneni zakon. *Narodne novine*, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24

Zakon o istospolnim zajednicama. *Narodne novine*, br. 116/2003

Zakon o suzbijanju diskriminacije. *Narodne novine*, br. 85/08, 112/12

Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola. *Narodne novine*, br. 92/14, 98/19

